

úsměvy karla, konráda

SUPRAPHON
SUPRALONG
1218 0436 X-F

K 80. VÝROČÍ NAROZENÍ

VYBRALA A SESTAVILA
DR. JITKA KŇOURKOVÁ

epištolý k nasmělým milencům

ČTE MILOŠ KOPECKÝ

představa slova

smutek

ČTE VLASTIMIL BRODSKÝ

o smíchu

nikdy se nespokojíte s podružnou rolí

ČTE MARTIN RŮŽEK

„... vidět stále znova a nové, vidět každý den tytéž předměty znova a jinak, ucházet se o ně zrakem každý den a získat jich a dobýt jich každý den znova, znamená stvořit každý den svět pro sebe a nežít z všerejšího okoralého a plesnivého chleba milosti a klamu. To znamená být opravdu umělcem a básníkem.“

Tento princip uměleckého, ale i čistě lidského přístupu ke skutečnosti, jež formuloval F. X. Šalda, je velmi příznačný pro tvorbu Karla Konráda. Platí to nejen o zobrazovaném, ale také o prostředcích zobrazování v Konrádově díle. Jsou to právě „Epištoly k nasmělým milencům“, jež formou parodie „Tajemníků lásky“ nastavují zrcadlo všednímu dni, v němž se odvíjejí „láskyplné příběhy“. Autor konfrontuje lživé a opravdové, vysmívá se pozlátkům a falši v citových vztazích. Líčí banální situace z nejrozmanitějších pohledů, stupňuje je až k absurdnosti, ale vždy s lehkým nádechem ironie a s velkou dávkou pochopení pro lidské slabosti. Té ironie neušetří ani sebe, zejména tam, kde se dotýká citlivých míst novinářské profese.

Počátky jeho literární tvorby jsou spjaty s rodnými Louny, kde publikoval ve studentském časopise „Cíl“. Zde také navázal celoživotní přátelství s básníkem Konstantinem Bieblem. Rovněž Julius Fučík a Jiří Wolker patřili k nejbližším přátelům Konrádovým. Již z toho je patrné, jakým směrem se ubíral názorový a tvůrčí vývoj začínajícího literáta.

Nejprve přispíval do krajských komunistických listů jako byla kladenská „Svoboda“ nebo plzeňská „Pravda“. V Praze spolupracoval s Kmenem, Večerníkem Rudého práva, Haló-novinami, Činem, Tvorbou, Rudým právem a dalšími listy.

K nejvýznamnějšímu období jeho novinářské činnosti patřilo bezesporu působení ve studentském časopise „Trn“, jehož byl spoluzakladatelem a po určitou dobu i šéfredaktorem.

Zde se projevil jako nelítostně útočný satirik, pranýřující politické poměry v buržoazní republice. Publikovány byly především jeho epigramy a satirické básně. Na jejich bojovné zaměření měla jistě vliv i poezie Vladimíra Majakovského, kterou jako jeden z prvních u nás překládal. V Trnu byly poprvé otištěny „Epištoly k nasmělým milencům“, původně pod titulem „Umění jak získati přízeň dívky“ (1930).

Konrádův humor neměl však trvale jen ostré hrany satiry. Již v souboru prvních próz, publikovaných pod názvem „Robinsonáda“ (1926), se výrazně projevilo lyrické ladění tvorby tohoto autora. Jeho próza, často označovaná jako imaginativní, blíží se básním v próze, prozrazuje, do jaké míry byl Konrád - literát — „dítětem svého věku“. Tyto práce jsou úzce spjaty s úsilím Devětsilu, jež našlo svůj výraz v poetismu. Najdeme v nich řadu typických postupů, příznačných pro poetismus: přerývání plynulého toku vyprávění volnými asociacemi snů, představa a vzpomínek, uplatnění slovní hříčky, dadaistického vtipu atp. Všechny tyto prvky a postupy jsou využity ve vysoce kultivované podobě. Konrádova snaha o perfektnost literárního výrazu souvisí také se základními postuláty literární avantgardy a v neposlední řadě s vlivem tvorby Konstantina Biebla. Je příznačné, že Konrád, na rozdíl od mnoha svých generačních kolegů, velice brzy spojil poetistické zobrazování se sociální tematikou, což je patrné právě v prvotině „Robinsonáda“. Momentu zatím „živelné sociálnosti“ si povšiml J. Fučík ve své recenzi „Robinsonády“: „Konrád zachovává úžasnou čistotu a cudnost k melancholii svého nitra a proměňuje ji tak v hodnotu básnickou. Proto i humor, který je zevním a nejpatrnějším projevem „Robinsonády“, pramení hluboko pod povrchem pouhé směšnosti a má trvanlivost, jaké nikdy nedosahuje anekdotářská kronika okamžiku nebo situace.“ (Tvorba I/11, 15. 5. 1926).

Karel Konrád politizuje svůj umělecký projev, aniž se vzdává poetistických postupů, a tím se jako jeden z prvních začíná odlišovat od generace umělců — přívrženců poetismu.

Konrád se často vrací k obrazu, metafoře, kterou nejprve použije v miniatuře jakou je například aforismus, a pak ji uplatní v celku větším — povídce, fejetonu, sloupku nebo črtě.

Konrádova péče o čistotu jazykového projevu je příkladná tím spíše, že on sám jako žurnalista nikdy nepodlehł svodu uspěchaného novinářského psaní „na objednávku“ a nikdy nepodceňoval inteligenci a jazykový cit čtenáře.

Závěrem je třeba říci, že Konrádova umělecká tvorba je těsně svázána s jeho politickou příslušností ke komunistické straně. Z tohoto hlediska lze o něm hovořit jako o moralistovi v nejlepší smyslu slova, vyhýbajícím se jakémukoliv mentorování, ale vybízejícím k odvaze při hledání a uměleckém ztvárnění skutečnosti, jež alespoň pro něho nenesla nikdy punc zašlé všednosti.

dr. JITKA KŇOURKOVÁ

Režie Lubomír Poživil
Odpovědný redaktor nahrávky
Jiří Šrámek
Zvuk Jiří Bartoš
Střih Ivan Mikota

Nahráno 19. října
a 13. — 14. listopadu 1979
v pražském studiu Lucerna
/VE SPOLUPRÁCI SE SVAZEM
ČESKÝCH SPISOVATELŮ/

© dr. Jitka Kňourková 1979 /
Cover © Hana Blažejová 1979 /
(s použitím karikatury Antonína Pelce)
Photography © Miroslav Peterka 1979 /
Odpovědná redaktorka obalu
Jana Řehořová